

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2003
FORFATTER:	Christian Liebing
TITEL:	Rektor Knud Moseholm.
KORT RESUME:	Portræt af rektor for Kolding Gymnasium 1947 – 1970.

REKTOR KNUD MOSEHOLM

AF CHRISTIAN LIEBING

Da den 47-årige Knud Moseholm i sommeren 1947 blev udnævnt til rektor for Kolding højere Almenskole, havde denne institution i det nærmest forudgående århundrede gennemløbet en højst ejendommelig udvikling.

Med usædvanlig rundhåndethed havde staten 1845 til Kolding lærde Skole opført byens største og fornemste ikke-kirkelige bygning. Nøjagtig halvdelen var udformet som rektor Ingerslevs privatbolig, og da Christian den 8. året efter på gennemrejse som en selvfølge overnattede på skolen, skal han efter en rundgang have ytret: „De har sandelig en pæn lejlighed – med skole til“.

Samtidig lod man som led i en forsøgsordning skolen selv – i stedet for som hidtil universitetet – afholde studentereksamen. Vel at mærke med berømtederne H. C. Ørsted og J. N. Madvig som censorer.

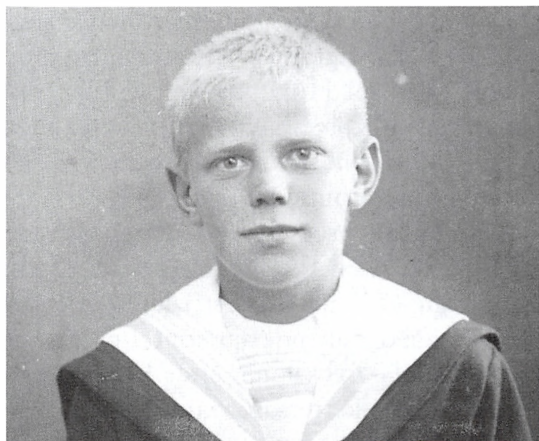
Men blot ni år senere nedlagde staten simpelthen latinskolen til fordel for en Højere Realskole under Vejle Amt. Koldings borgere betragtede dette skridt som en degradering af deres by og oprettede så i 1880 landets første kommunale latin- og realskole, der oven i købet 1893 – flere år før statsskolerne – gav adgang for piger.

Almenskoleloven af 1903 (som daværende rektor Georg Bruun havde en væsentlig andel i) gjorde den så til Kolding højere Almenskole, normalt kaldt Alménskolen.

Under rektor Hakon Fogh viste Kolding Kommune sig ligeså generøs som i sin tid staten ved at bekoste en meget omfattende udvidelse og nyindretning af hele bygningskomplekset, så at Moseholm kunne overtage en fuldt ud moderne, veletableret og velfungerende skole med ekstra stærk lokal position derved, at dens – støt voksende – mellemskole var byens eneste i offentligt eje.

MOSEHOLMS SKOLE- OG UNIVERSITETSTID

Moseholms akademiske karriere forløb ikke

Knud Moseholm, 12 år gammel. Foto: Nellemann-Andersen, Odense.

helt traditionelt udgangspunktet taget i betragtning. Efternavnet var navnet på hans barndomshjem, en solid bondegård i det sydfynske Nørre Broby, hvor tilværelsen var præget af det grundtvigske livssyn. Faderen var efter eget sigende af selve Kristen Kold „blevet sat således i gang, at han aldrig gik i stå“.

Drengen fik i friskolen fremragende lærere, blandt andre den kendte Jørgen Nielsen, hvis fortællekunst åbnede hans sind for digtning og fædrelandshistorie, udvidede kundskaberne og stimulerede læselysten. Konfirmationsforberedelsen i det 20 km fjerne Ryslinge krævede to ugentlige cykelture.

OG HVAD NU?

Landbruget interesserede ham ikke tilstrækkeligt, og at sætte ham på gymnasiet i den forkætrede „sorte skole“ var utænkeligt. Redningen var Høng Eksamenskursus, der kunne blåstemples som ledet i Grundtvigs ånd. Der tog han præliminæreksamen og 20 år gammel studentereksamen; skolen manglede endnu eksamensret, så han måtte gå op som privatist med fuldt pensum og blive eksamineret på Københavns Universitet med fremmede eksaminatorer og censorer, en skrækvision for nutidens unge.

Med eksamensbeviset i lommen styrede landsbystudenten direkte mod Frue Plads, gik til immatrikulationsfest i lejet kjolesæt og tog så med glubende appetit fat på studiet til skoleembedseksamen efter den dagældende krævende trefagsordning, der kort efter blev afskaffet for så at blive genindført i 30'erne. Blandt professorerne dyrkede han med begejstring Erik Arup, der netop den

gang provokerede med sin omvurdering af Danmarks middelalderhistorie; i engelsk blev han eksamineret af den ligeså avancerede, pædagogisk banebrydende Otto Jespersen, og i latin var det ham ikke ukært, at A. B. Drachmann koncentrerede undervisningen mere om Roms historie og samfundsstruktur end om fagets rent sproglige side.

Men derudover orienterede han sig andetsteds, hørte datidens store ånder som litteraturhistorikeren Vilhelm Andersen og kiggede inden for hos kulturforskeren Vilhelm Grønbech; ved universitetsfester oplevede han berømmtheder som sprogforskeren Vilhelm Thomsen og var med i et fakkeltog for Georg Brandes.

I det hele taget nød provinsianeren, hvad hovedstaden bød på af politisk og kulturel inspiration til et åbent, modtageligt sind. Som flittig teatergænger nåede han at se den halvfjerdsårige Betty Hennings samt de dengang unge stjerner Poul Reumert, Bodil Ipsen og Liva Weel. En særlig spændingsfyldt aften i Det Kongelige Teater var premieren på regenskammeraten Kaj Munks debut med „En idealist“.

Fra tilhørerpladserne i Folketinget fulgte han opmærksomt 1920'ernes ophidsede debatter, der gjorde Ove Rode til hans politiske helt. På og uden for Regensen levede han en tilværelse, hvor han sluttede venskaber, der varede livet ud.

FRA FREDERICIA TIL KOLDING GYMNASIUM

Det var således en alsidigt erfarende nygift cand.mag., der med pædagogikum fra Metropolitanskolen, lyst til at undervise og en

køn klat studiegæld i august 1928 tiltrådte en stilling som adjunkt ved gymnasiet i Fredericia. Her påtog han sig gennem 19 gode år alt det arbejde, de skiftende rektorer pålagde ham; kollegerne betroede ham tillidsposter, og ægteparret trivedes blandt nære venner.

Rektorembedet i Kolding var vist det eneste, han søgte, og det stod også hurtigt klart, at han ville få det, ganske vist via et intermezzo som pædagogisk konsulent ved den danske brigade i Tyskland. Herfra hjembragte han ny menneskelig erfaring – desuden en frakke af et fremmedartet militært tilsnit, som han længe flottede sig med.

En begyndersucces opnåede han ved allerede i sit første embedsår at få moderniseret skolens navn til *Kolding Gymnasium*; Byrådets socialdemokratiske flertal vandt han for fornyelsen bl.a. ved at påpege det klasseprægede i ordet *højere* i det gamle navn.

I øvrigt havde han i hele sin embedstid et fint fungerende, frugtbart samarbejde med de lokale myndigheder, særligt med de to skoleudvalgsformænd Ejnar Bech og Svend Christensen. Et ligefremt sprog og uhøjtidelige omgangsformer gjorde det let for ham at skabe kontakt til andre, og i det hele taget må Kolding siges at have haft en god mand i Knud Moseholm.

Samarbejdet med skolens broget sammensatte lærerkollegium forløb fra første færd praktisk talt gnidningsfrit. Opdukkende ønsker om ændringer i de daglige rutiner blev i begyndelsen motiveret med standardformlen: „Sådan gjorde vi i Fredericia“, hvad der en dag fik en ældre selvbevidst lektor til halvhøjt at brumme: „Ja, men sådan gør vi ikke her“. Takket være Moseholms sikre

Knud Moseholm i 1949. Foto: Aage Petersen.

taktfølelse fandt forholdet dog hurtigt sit naturlige leje.

Karakteristisk var det, at han i sin chefstilling behandlede samtlige lærere og – som han lidt gammeldags sagde – lærerinder som kolleger, uden generende indblanding og kontrol, under den selvfølgelige forudsætning, at man var fagligt kompetent og passede sit job. Selv gik han til dagens dont med udtalt pligtfølelse og arbejdsglæde; da helbredshensyn en overgang tilskyndede til nedsat tempo, kommenterede han situationen: „Kan jeg ikke arbejde, vil jeg ikke leve“.

I de uundgåelige småkonflikter med myn-

Rektor Knud Moseholm og lærerkollegiet på Kolding Gymnasium, 1958. Foto: Aage Petersen.

dighederne om løn- og arbejdsforhold og med forældrene fastholdt han vidtgående solidaritet med de ansatte.

Sådan gik 23 år i en fin balance mellem tillid og respekt.

Et spændingsskabende fænomen af typen „kredsen omkring rektor“ undgik han gennem et bevidst anlagt socialt adfærdsmønster. Således indbød han i eksamenstiden ikke blot tilrejsende censorer til en fornøjelig frokost, men også de pågældende kollegers ægtefæller, en meget værdsat nyska-

belse – og kraftig belastning af husets køkken.

Efterårets lærerskovtur i Lisbergs bus førte han veloplagt til de af ham selv udvalgte mål. Han afslørede her en forkærlighed for fynske lokalmuseer, bondegårde med specielt bindingsværk og frem for alt interessante landsbykirker. Den sagkyndige redegørelse for en sådan kirkes kunstneriske særpræg og hans åbenlyse forelskelse i baroktidens prædikestole kunne lejlighedsvis forhindre selskabet i at nå kroens middag på det aftal-

te tidspunkt. Engang overhalede bussen en landmand på traktor; først en halv mils vej senere sagde han: „Det var min bror“. Private anliggender skulle ikke fremkalde unødigt opmærksomhed.

Han introducerede begrebet „pædagogisk smørrebrød“, dvs. „lærd aftenforedrag i faglokale, efterfulgt af selskabeligt samvær med forfriskninger“.

Rundhåndet og venuesæl inviterede han – et af årets højdepunkter – alle til fødselsdagsgilde med gule ærter, snaps og hjemmegjort underholdning. Hvert år udspekulerede han nye indviklede bordplaner, der af herrene krævede historisk viden, når de skulle finde de rigtige damer.

Sit politiske ståsted havde Moseholm nok i Det radikale Venstre, men i videre forstand og i hvert fald skolepolitisk var han konservativ i dette ords egentlige betydning.

Han var således stærkt imod afskaffelsen af Landstinget med Grundloven af 1953. Derved kom han ganske vist i bås med venstrehøvdingen Knud Kristensen, uundgåeligt men irriterende.

I 1959 berøvede en ny skolelov gymnasiet de to yngste mellemskoleklasser. Derom sagde han med et dramatisk udtryk fra de islandske sagaer: „Nu er vi blevet fodhugget“. Dette var så en medvirkende årsag til, at han 1966 så sig tvunget til at afskaffe skolens smukke Majfest, der siden århundredskiftet havde været et charmerende træk i byens ansigt. Alle Koldings små piger drømte om engang som majdronning med gylden krone og svøbt i fløjel og hermelin at blive båret gennem gaderne, mens hele elevskaren fulgte, syngende de uopslidelige majsange (Så lad da Kolding skole beholde sine

stole...) og svingende lysegrønne bøgegrene fra Skamling – alt sammen under tusindtalige borgeres udelte opmærksomhed.

Et helt nyt spor fulgte han beslutsomt ved allerede i 1968 at sikre skolen en – efterhånden stærkt besøgt – undervisningsafdeling til Højere Forberedelseseksamen. Alligevel røbede navnet *Kolding Gymnasium med HF* – først senere ...og *HF* – en antydning af fremmed fugl.

Endelig var det for den traditionsbevidste historiker smerteligt, at uløselige pladsproblemer i tresserne tvang byrådet til at overveje en udflytning af gymnasiet fra den

Moseholm med lærere og en elev ved majfestløjerne på Skamling i 1950'erne. Bag Moseholms Christian Liebing.

plads, hvor der havde været holdt skole i mere end fire hundrede år.

Ved morgensangen i festsalen yndede han at supplere de løbende kundgørelser om hverdagens dit og dat med at notere nationale mindedage, f.eks. trehundredeårsdagen for svenskehærens overgang over de islagte bælder – påbegyndt nede ved Binderup strand, eller han omtalte aktuelle verdenshistoriske begivenheder og deres videre perspektiv.

Uden at kunne kaldes oratoriske mesterstykker var hans translokationstaler grundigt gennemarbejdet, krydret af velvalgte citater. Lykønskingen til dimittenderne ledsagedes af manende ord om frihed under ansvar.

I de unge år i Fredericia havde han anlagt en noget barsk optræden, mere en professionel facon til disciplinens opretholdelse end et dybtliggende karaktertræk. Gymnasialsterne havde da også hurtigt erkendt sagens rette sammenhæng, så brøsiggheden endda forlenede ham med et stænk af popularitet, der bl.a. nedfældede sig i en ordbog over hans farverige gløser af egen tilvirkning. De fleste havde et tydeligt præg af misbilligelse; en elevs svigtende engagement affødte titlen „pygmælatur“ eller „slappensak fra Snorckenstrup“; dårligt engelsk havde „guldgraverudtale“ og uro i klassen mindede ham om „Svendborg Sommermarked“.

Som rektor mente han ikke at kunne tillade sig nogen form for jovialitet eller slappe tøjler, der ville føre til, at tingene kom ud af kontrol. Tværtimod markerede han her en alvorfuld strenghed med krav om flid, ro og orden.

Vore dages ret til 10% lovlige forsømmelser var en utænkt tanke. Brug af alkohol ved

fester og på ekskursioner burde begrænses til et minimum – i realiteten nul. Og hans personlige udlevering af terminskaraktererne med umisforståelige bemærkninger til en elevs tilbagegang i et fag var en rigtig gyser for hele klassen. Rosende ord hørte dog også til, og han opfordrede ideligt kollegerne til ikke at være karrige med fortjent anerkendelse i det daglige arbejde.

Selv ruttede han nu ikke med ug'erne. Og selvom stregheden efterhånden mildnedes mærkbart, stod han til det sidste omgivet af urokket respekt.

FORENINGEN NORDEN OG ARBEJDE FOR TREKANTUNIVERSITET

Ved siden af lærer- og rektorgerningen plejede Moseholm flittigt andre kulturelle interesser. En af dem var Foreningen Norden, hvor han i en årrække sad i hovedbestyrelsen. Det medførte elevrejser til de nordiske lande, ligesom han nidkært arrangerede lærerudvekslinger, hvad der indebar, at skolens dansklærere – og han selv – efter tur en fjortendages tid underviste på en skole i Norge eller Sverige, der samtidig sendte en kollega til Kolding. Man sad så i vintermørket ved et højre läroverk nord for polarkredsen og talte gebrokkent svensk, hvad eleverne antog for dansk – deroppe et regulært fremmedsprog.

Omkring 1965 udfoldede han, støttet af en mindre kreds, ivrige bestræbelser for at få oprettet Danmarks tredje universitet her i Kolding. Man nåede faktisk at igangsætte undervisning til filosofikum, men dermed måtte sagen droppes. Odense vandt kapløbet. En lignende vanskæbne havde ramt et projekt i begyndelsen af 20'erne, da den initia-

Moseholm med to nybakte studenter i sit sidste rektorår 1970. Foto: P. Thastum.

tivrige sønderjyde lektor H.H. Misfeldt ville gøre byen til sæde for „Genforeningsuniversitetet“.

BOLIG I REKTORHAVEN

Stillet over for behovet for nyanskaffelser til skolen afslørede Moseholm ofte klar ulyst ved at give penge ud – også det offentliges; mindet om barndommens nødtvungne sparsommelighed spillede ind her. Tilsvarende havde han en udtalt forståelse for elever fra

småårshjem og var ligeledes beskeden i sin personlige livsførelse. F.eks. affandt han sig i en menneskealder med en tidligere varme-mesterlejlighed som tjenestebolig. En halv snes år før sin pensionering erhvervede han et kønt beliggende mindre hus på den dengang fredede Ejlersvej, der senere gennem opfyldninger blev en „brølende hovedfærdselsåre“. Stedet havde siden 1830 meget passende heddet „Rektorhaven“. Grunden gik lige ned til Slotssøen. Man var genbo til selve Koldinghus.

Her trivedes han fortræffeligt sammen med Lilli, som han havde lært at kende i studieårene, hvor hun spillede violin på Det Kongelige Danske Musikkonservatorium. Også hun var fynbo og kaldte altid sin mand Knu. Hun var livsglad, umiddelbar og udadvendt. Det var hende, der tog kørekort, købte bil og sommerhus. Hun etablerede en rytmisk børnemusikskole efter Grete Agatz' metode. Desuden var hun aktiv i Kolding Byorkester og flere amatørorkestre. De kunstneriske anlæg genfindes i parrets efterslægt.

HISTORISKE VÆRKER

Knud Moseholm forlod først sit embede et par måneder før halvfjerdsårsdagen. Det påfølgende otium blev ingenlunde en hviletid; især høstede han resultater i byens lokal- og personalhistorie.

Et kuriosum: Gennem arkivstudier lykkedes det ham omsider at fastslå oprindelsen til gymnasiets latinske motto *Doctrinae et Virtuti*, der prydede facaden fra 1845. Han var medredaktør af trebindsværket Kolding i det tyvende århundrede. Han og vennen Aksel Nellemann udgjorde under fællesnavnet Nellemose et utrætteligt arbejdende makkerpar, der gravede ukendte forgængere frem af glemselens mørke og registrerede skolens lærere fra midten af 1500-tallet til 1930.

Sammen med Karen Margrethe Carstens udarbejdede han „Koldingstudenter og deres lærere 1935-1959“ og med Aksel Nellemann „Koldingstudenter indtil 1856“ – et biografisk værk, der krævede undersøgelser i talrige arkiver landet over.

Ikke uventet blev han Ridder af Dannebrog; mere originalt blev han ved sin afgang

Knud Moseholm og Aksel Nellemann studerer Koldingkirkebøger på Stadsarkivets læsesal i lokalerne på bibliotekets 6. etage i Jernbanegade sommeren 1986. Foto: Jørgen Ejler.

hyldet med et festskrift indeholdende bidrag af mange kolleger. Mest overraskende var dog nok den pengegave, han på sin 90årsdag modtog fra Veluxfonden „for Deres foretagelse og højtt op i årene“.

Enkelte detaljer i denne artikel, især navne og årstal, er hentet fra Moseholms maskinskrivne selvbiografi, der er stillet til rådighed af familien.